

formailag, hanem lényegében is érvényt akar szerezni. Mert nem elegendő, hogy a vendéglőket és kávéházakat éjjel egy órákor bezárják. Lehet miután bezárt ajtók mögött is és nemcsak a kávéházakban, hanem otthon, a lakásokban is, ahova a vendéglőkből pezsgőt is lehet hozatni és nem nagy fáradsággal a cigányokat is felvitetni. Ha a hatóság ezeket a visszaéléseket nem tudná megelőzni, még rosszabb helyzet teremtnék, mint a zárórendelet életbeléptetése előtt. A kicsapongásoknak ezt a módját a hatóságnak erőiesen meg kell gátolnia, nehogy a különben igen üdvös rendelet rossz következményekkel járjon. Ezzel kapcsolatban különösen felhívjuk a hatósági ellenőrzést azokra a nyilvános helyekre, amelyekben a dolog természetesen szerint a zárórendelet tilalom fáját nem állították fel.

## Az olasz hadüzenet történeti és lélektani háttere.

Irtá: dr. Balanyi György.

### III.

A kérdés még ma, a háború második felében is izgat bennünket. De kielégítő megoldása a legnehezebb feladatok közé tartozik. Arról nem is szólva, hogy a még mindig élénk érzelmi rezonanciák, melyeket a folyamatban levő küzdelem esélyei egyre élesztenek, állandóan veszélyeztetik történetirői tárgyilagosságunkat, a tekintetbe veendő szempontok sokasága és bonyolultsága szinte leküzdhetetlen nehézségek elé állítja átfogó képességünket. Mert nem egy csomó, többé-kevésbé elhatárolt tény pusztán felsorolásáról van itt szó, hanem a legellentétesebb formákban fellépő erők felismeréséről, gyakran imponderabilis hatásaik szétválasztásáról, egyéni kezdeményezések és tömegpszichológiai jelenségek történeti szerepének megjelöléséről, szóval olyan feladatokról, melyek kiterjedt tárgyszeret mellett sokoldalú érdeklődést és mélyreható, világos tekintetet tételeznek fel. Még szembevetőbbé válik a megoldás nehézsége, ha arra gondolunk, hogy a rendelkezésünkre álló források egy része, köztük hivatalos helyről származók is, szándékosan a fonalak összekuszálására s a valódi okoknak hamis jelszavakkal való kendőzésére törekzenek. Azonkívül állandóan fenyeget bennünket a veszedelem, hogy hibás általánosítással vagy egyik-másik közreműködő tényező jelentőségének túlbecsülésével valószínűtlenül egyszerűvé tesszük a valójában végtelenül bonyolult fejlődésmentet vagy nagyon messze menő okfejtésekkel megnehezítjük az események összefüggésének és helyes arányainak világos felismerését.

A következő soroknak nem is az a céljuk, hogy genetikus és kimerítő összefoglalását nyújtsák az olasz hadüzenet összes történeti előzményeinek. Ahhoz még nem rendelkezünk elegendő kritikailag megrostált anyaggal, másrészt nélkülözzük az átért események nyugodt megítéléséhez szükséges távlatot. E sorok csupán vázlatos és lappangó erőknek nemzeti eszményeknek és hatalmi törekvéseknek, társadalmi mozgalmaknak és szellemi áramlatoknak, a felelős és felelőtlen tényezők tetteiben kifejezésre jutott lélektani motívumoknak röviden, mindannak, ami a semlegesség tiz mozgalmak hónapja alatt részint mint már meglevő aspirációk egyre erősödő visszhangja, részint mint ujonnan ébredt vágy az olasz közleket állandó hullámozásban tartotta s utálja a világtörténelem egyik legszörnyetesebb árulásának elkövetésére ragadta.

Italia gységesse válása óta aktiv külpolitikát folytat. A nacionalizmus hajtó ereje és az olasz nép esztetikai érzéke, mely kiválóan fogékonyra teszi a külső sikerek iránt az érvényesülés újabb és újabb ösvényeinek keresésére ösztönzi. Külpolitikájának irányát

földrajzi fekvése és történeti fejlődést szabja meg. Ebből a szempontból három élesen elválasztható programot különböztethetünk meg: a középtengeri, az adriai és az irredenta programot, melyek a körülményekhez képest majd egyszerre, majd felváltva adják meg a legifjabb európai nagyhatalom külpolitikájának szignaturáját.

Történeti sorrendben első a közép tengeri program. Marzini már 1838. hazája számára követeli Észak-Afrikát. Bismarck egy 1866. kelt levelében hasonlóan Italiának akarja juttatni a földközi tengeri uralmat.<sup>1)</sup> A vaskancellár éles szeme a jövőbe tekint: az olasz igények felkarolásával Franciaországot óhajtja gyengíteni.<sup>2)</sup>

Hogy Róma elfoglalásával az egyesítés műve betetőzést nyer, az új nagyhatalom reményektől és nagyotakarásoktól duzzadó vitorlákkal száll a világpolitika tengerére. A *terza Roma* nagyságban és fényben méltó akar lenni az elsőhöz, a hasonlíthatatlanhoz. Uraikodni akar a Földközi tenger medencéjén. Vágyai az ősi ellenségének, Karthagónak romjaival megszentelt afrikai part: Tunisz felé szállanak. Történeti jogok mellett gazdasági és stratégiai szempontok is élesztik a nagy jövőre hivatott tartomány birtoka után való vágyát.<sup>3)</sup> De belső zűlőssága, magasan szárnyaló vágyaival fordított arányban álló gyengesége és elszigeteltsége nem engedik, hogy kinyújtsa kezét a partjaitól mindössze néhány órajárásnyira fekvő föld után. Egymás után szlasztja el a legkedvezőbb alkalmakat. Rövidlátó államférfiai halatlansra veszik Andrássy biztatását és Bismarck bátorítását a berlini kongresszuson.<sup>4)</sup> Tunisz annektálása egyre késik. Az olasz közvélemény szentül hiszi, hogy Italia képzelt jogait senki sem meri érinteni s azért elegendőnek tartja a *pénétration pacifique*-ot. Annál váratlanabban és fájóbban éri a csapás, melyet az idősebb *latin testvér* mér reá. Mert míg a római kabinet bizonytalanul tétovázik, Jules Ferryvel felszínre jutott francia imperialista politika siet megragadni az első alkalmat, a tunisziak egy beütését Algirba s az 1881. máj. 12-én kötött bardo-i szerződésben Tuniszt de facto francia gyarmattá teszi.<sup>5)</sup>

Álmainak szétválása, vélt jogainak kijátéka hihetetlen mértékben felizgatja az olasz közvéleményt. Egész Italia az elkeseredés és harag féktelen orkánjától remeg. A francia barát Cairoli miniszteriumot ugyszólván pilanatok alatt elsöpri az általános felzúdulás. A lelkekben kezd derengeni a belátás, hogy Italiának ki kell emelkednie elszigeteltségéből s a szövetségesek rendszerével biztosítani magát hasonló meglepetések ellen. Ez a felismerés azután megteremtí a lélektani alapot a gyűlölt Franciaország legyőzőjéhez, a német birodalomhoz és mert — Bismarck szavai szerint — Berlinbe csak Bécsen keresztül vezet az út, az osztrák-magyar monarchiához való közeledéshez. Tunisz megszállása után alig egy évvel, 1882. máj. 20. befejezett tényvé válik a központi hatalmakhoz való csatlakozás. A kettős szövetség harmasá bővül ki.<sup>6)</sup>

A hármass szövetség megadja Italiának a szükséges hátfödőzetet, de nem egyúttal az erőt. A koloniális törekvések ennek ellenére továbbra is tengelyei maradnak külpolitikájának. A nemzeti hiúság és nagyragyás kárpótlást keres a szétfoslott álmokért. Mancini külügyminiszter (1885. jan. 25. mondott beszédében) kiadja az új jelszót, hogy a Földközi tenger kulesa a Vörös tengerben keresendő. A diplomáciának Tunisz elfoglalására következő kurzusa valóban: *Középtengeri politika a Vörös tengerben* devise alatt indul.<sup>7)</sup> Anglia jóindulata és nem mindig önzetlen barátsága lehetővé teszi Eritrea és a Szomáli föld megszállását. A pillanatnyi sikerek újra megduzzasztják az olasz remények vitorláit. A Consulta vérmes politikussai már egy nagyszabású afrikai gyarmatbirodalom ábrándjait szövögetik s Abesszinia meghódítására készülnek, mikor bekövetkezik a hirtelen kijózanodás, a rettenetes adnai

vereség (1896. márc. 1.), a legesufosabb kudarc, mely valaha nagyhatalmat ért. A magasan szárnyaló tervek egyszerre füstbe mennek. A célok és a megvalósításukra hivatott erők aránytalansága újra kegyetlenül megbosszulja magát. Italia két évtizeden belül másodizben kerül abba a kényszerhelyzetbe, hogy külpolitikáját revizio alá vegye.

<sup>1)</sup> Mackay, Freiherr v. Italiens Verrat am Dreibund. München—Leipzig, 1915. 20. d.  
<sup>2)</sup> U. o. 24.

<sup>3)</sup> Fischer, P. D.: Die italienischen Kolonien. Internationale Monatschrift. 1915. 828—29. l.

<sup>4)</sup> Chlumecky, Freiherr v.: Österreich-Ungarn und Italien. Leipzig—Wien, 1907. 4. l. Deutschland und der Weltkrieg. Hrsgg. v. 6. Hintze, Fr. Meinecke, H. Oncken u. H. Schumacher Leipzig—Berlin, 1915. 336.

<sup>5)</sup> Deutschland und der Weltkrieg. 337. l.

<sup>6)</sup> Miklós Ö.: Olaszország és a hármass szövetség. Magyar Figyelő. 1915. febr. 161. skk. II. Igen világos Fraknoi előadása: Tanulmányok a hármass szövetség történetéhez. Budapesti Szemle. 164. k. 323. s. kk. II.

<sup>7)</sup> Chlumecky i. m. 8.

## Szeged nem adóztatja meg a hadseregszállítókat.

(Saját tudósítónktól.) Juricskay Barna, nagyvárad adó- és pénzügyi tanácsos szabályrendelet-tervezetet dolgozott ki, amely — állítólag — hivatva van községi pótdó kirovása nélkül a városok fizetőképességét biztosítani. Igazságos és méltányos, hogy a hiányokat azok pótolják és a közterhek viseléséhez azok járuljanak hozzá nagyobb mértékben, akik a háború következtében az ipari és kereskedelmi konjunkturák eredményes kihasználása által tettek szer nagyobb jövedelemre. A Juricskay tanácsos által kidolgozott tervezet fontosabb pontjait itt közöljük:

— Minden kereskedő, iparos, kereskedelmi, vagy ipari szakegyesület, munkaközpont, részvénytársaság, vagy fogyasztási szövetkezet és minden magánvállalkozó, aki a város területén akár ideiglenes jellegű, akár állandó cs. és kir. katonai, vagy m. kir. honvédségi kórházaknak, gyógyintézeteknek, vagy üdülőhelyeknek, továbbá ideiglenesen, vagy állandóan a város területén állomásozó Ausztria és Magyarország bármely fegyverneméhez tartozó csapattest, vagy a m. kir. csendőrség részére bármily nemű szükségleti cikkek szállításával akár esetenként nagybani megrendelésre, akár állandóan vállalkozási szerződés alapján üzletszerűen foglalkozik és így a katonai kincstárral kereskedelmi viszonyban áll, a szállított szükségleti cikkek eladási ára után városi hadiilletéket fizetni köteles.

Ugyanezen elbírálás alá esnek a jogtudósok és örökösök is.

A városi hadiilleték alapját, az eszközölt szállításért a katonai kincstár által kifizetett kerestí összeg képezi és pedig: a) mindazok, akik 50,000 korona összegig terjedőleg teljesítettek szállítást, az eszközölt szállításért kifizetett összegnek 1 százalékát; b) mindazok, akik 50,000 korona összegig felül eszközöltek szállítást, az eszközölt szállításért kifizetett összegnek 2 százalékát fizetik városi hadiilleték címén.

A megrövidítésnek kitett városi hadiilleték 5—20-szoros összegig terjedő pénzbírsággal sújtatik, mely pénzbírság azonban 200 koronával kevesebb nem lehet. Az esedékessé vált hadiilleték összeg meg nem határozhatása esetén